

निर्मा 3 A., 2 P. 1 To make, create, bring into existence; निर्मातुं प्रभवेन्मनोहरमिदं रूपं पुराणो मुनिः V. 1. 9; यस्माद्देव सुरेन्द्राणां मात्राभ्यो निर्मितो नृपः Ms. 7. 5; 1. 13. -2 (a) To build, form, construct; स्नायुनिर्मिता एते पाशाः H. 1. (b) To cause to be settled, colonize (as a town &c.); निर्ममे निर्ममोऽथेषु मथुरां मथुराकृतिः R. 15. 28. -3 To cause, produce; शलाकाजननिर्मितेव Ku. 1. 47. -4 To compose, write; स्वनिर्मितया टीकया समेतं काव्यम्. -5 To prepare, manufacture in general.

निर्मा Value, measure, equivalent.

निर्माणम् 1 Measuring, meting out; यतश्चाध्वकालनिर्माणम् P. I. 4. 31 Vart. -2 Measure, reach, extent; अयमप्राप्त-निर्माणः (बालः) Rām. 'not having reached the full measure of growth'. -3 Producing, forming, making, creation, formation, manufacture; त्रैलोक्यनिर्माणकरं जनित्रम् Mb. 5. 71. 7; ईदृशो निर्माणभागः परिणतः U. 4. -4 A creation, created thing or object, form; निर्माणमेव हि तदादर-लालनीयम् Māl. 9. 49. -5 A shape, make, figure; शरीर-निर्माणसदृशो नन्वस्यानुभावः Mv. 1. -6 Composition, work. -7 A building. -8 A part, portion. -9 Essence, pith, marrow. -10 (With Buddhists) Transformation. -11 Happening, birth; पूर्वनिर्माणबद्धा हि कालस्य गतिरीदृशी Rām. 7. 106. 2. -णा Fitness, propriety, decorum.

निर्मित p. p. 1 Constructed, built, formed, prepared, made &c. -2 (in law) Fixed, settled; एवं धर्मं विजानीमः प्राक् प्रजापतिनिर्मितम् Ms. 9. 46. -3 Artificial. -4 Performed, celebrated (a ceremony); ज्योतिष्टोमायुषी चैवमति-रात्रौ च निर्मितौ Rām. 1. 14. 42.

निर्मितिः f. Production, creation, formation, any artistic production; नवरसशरिरां निर्मितमादधती भारती कवेर्जयति K. P. 1. 1.

निर्माल्य a. Pure, clean, stainless. -ल्यम् 1 Purity, clearness, stainlessness. -2 The remains of an offering to a deity, such as flowers; निर्माल्योज्झितपुष्पदामनिकरे का षट्-पदानां रतिः S. Til. 10. -3 Flowers used and cast off, faded or withered flowers; निर्माल्यैरथ ननुतेऽवधीरितानां Si. 8. 60. -4 Remains in general; निर्माल्यं नयनश्रियः कुवलयम् B. R. 1. 40.

निर्मुच 6 P. 1 To free, liberate, release; हिमनिर्मुक्तयो-गौं चित्राचन्द्रमसोरिव R. 1. 46; Bg. 7. 28. -2 To leave, quit, abandon. -3 To cast off; निर्मुच्यमान इव जीर्णतनुर्भुजङ्गः Mk. 3. 9.

निर्मुक्त p. p. 1 Set free, freed, liberated; R. 1. 46. -2 Freed from worldly attachments. -3 Separated, disjoined. -4 Pressed out; फुल्ले कुरबकं पश्य निर्मुक्तालककप्रभम् Bu. Ch. 4. 47. -क्तः A snake which has lately cast off its skin; आददानाश्च नाराचाभिर्मुक्ताशीविषोपमान् Mb. 6. 44. 17.

निर्मुक्तिः f. Freedom, liberation; स्वमूर्त्या लोकलावण्य-निर्मुक्तया लोचनं नृणाम् Bhāg. 11. 1. 6.

निर्मुमुक्षुः a. One who longs for final beatitude; व्यवसाये तनयस्य निर्मुमुक्षोः (निशम्य) Bu. Ch. 5. 39.

निर्मोकः 1 Setting free, liberating. -2 A hide, skin; मृगनिर्मोकवसनाश्वीरवल्कलवाससः Mb. 13. 141. 100. -3 The slough of a serpent; स्तनोत्तरीयाणि भवन्ति सङ्गाभिर्मोकपट्टाः फणिभिर्विमुक्ताः R. 16. 17; Śi. 20. 47; N. 1; महोरगविनिर्मुक्तानेक निर्मोकभास्वराम् Śiva. B. 31. 62. -4 Armour, mail. -5 The sky, heaven. -6 Atmosphere; निर्मोको मोचने व्योम्नि सन्नाहे सूर्यकञ्चुके Medinī.

निर्मोक्षः Liberation, deliverance; न चोपलेभे पूर्वेषामृण-निर्मोक्षसाधनम् R. 10. 2.

निर्मोचनम् Liberation, deliverance.

निर्मूल 10 U. To eradicate, extirpate.

निर्मूलनम् Eradication, uprooting, extirpating (fig. also); कर्मनिर्मूलनक्षमः Bh. 3. 72.

निर्मुञ्ज 2 P. To wipe off, wash out; तेषु दर्भेषु तं हस्तं निर्मुञ्जाल्लेपभागिनाम् Ms. 3. 216.

निर्माजनम् Cleaning, washing off, wiping out.

निर्मुष्ट p. p. Wiped off, washed out, rubbed out; निर्मुष्टरागोऽधरः S. D. 1.

निर्यत् 10 U. 1 To return, restore; न्यासभूतमिदं राज्यं तव निर्याताम्यहम् Rām. 4. 10, 9; निर्यातय हस्तन्यासम् V. 5; Ms. 11. 164. -2 To requite, repay, retaliate; रामलक्ष्मणयो-र्वैरं स्वयं निर्यातयामि वै Rām. -3 To forgive, pardon. -Caus. To snatch away, give trouble; निर्यात्यमानानि च सात्त्विकानि (दृष्ट्वा) Mb. 12. 354. 6.

निर्यत् a. Coming out, issuing; फुल्लफणापीठनिर्यद्विषज्योतिः Māl. 5. 23; उरस्यस्य भ्रश्यत्कबरभरनिर्यत्सुमनसः पतन्ति स्वर्वालाः Lakṣmilahari S. 3.

निर्यातित a. Restored; returned; हस्त्यश्वरथसंपूर्णं राज्यं निर्यातितं तथा Rām. 2. 75. 16

निर्यातनम् 1 Returning, restoring, delivering, resti- tution (as of a deposit). -2 Payment of a debt. -3 Gift, donation, -4 Retaliation, requital, revenge (as in वैरनिर्यातन); न हान्यस्य भवेच्छक्तिः वैरनिर्यातनं प्रति Hariv. -5 Killing, slaughter.

निर्या 2 P. 1 To go out, go out of; निर्यावथ पौलस्त्यः पुनर्युद्धाय मन्दिरात् R. 12. 83. -2 To pass, elapse (as time). -3 To weed (a field). -Caus. 1 To drive away; तेजसा मणिना हीनं शिविरान्निरयापयत् Bhāg. 1. 7. 56. -2 To begin, start performing; प्रजापतेस्ते श्वशुरस्य साम्प्रतं निर्यापितो यज्ञ-महोत्सवः किल Bhāg. 4. 3. 8.

निर्याणम् 1 Exit, issue, setting out, departure. -2 Vanishing, disappearing. -3 Dying, death. -4 Eternal emancipation, final beatitude. -5 The outer corner of the eye of an elephant; वारणं निर्याणभागेऽभिन्नम् Dk. 97; निर्याणनिर्यदसृजं चलितं निषादी Śi. 5. 41; Mātāṅga L. 6. 9;